

ВИСНОВОК

ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Копань Анастасії Вячеславівни

«Повсякденне життя працівників металургійної промисловості

України в останній третині XIX – на початку XX ст.»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 Гуманітарні науки

за спеціальністю 032 Історія та археологія

Актуальність теми дослідження. Історія повсякдення становить значний науковий інтерес в українській історичній науці. Вивчення буденних практик відкриває перед науковцями можливість поглянути на макроісторичні процеси з людської точки зору.

Актуальність теми не викликає сумнівів з огляду на те, що це був переломний період в історії, який позначився глибокими соціально-економічними змінами. В цей час на українських землях виник потужний промисловий комплекс, що став металургійною базою Російської імперії; різномірний контингент постійної робочої сили визначив нове соціальне обличчя регіону; повсякденні практики працівників металургійних підприємств сформували їх політичні настрої, життєві цінності та світоглядні орієнтири, які певною мірою актуальні для цього соціального прошарку і дотепер.

Актуальність обраної для дослідження теми пов'язана із сьогоденням. В економіці сучасної України металургійна галузь досі посідає значне місце, а її працівники становлять невід'ємну частину українського соціуму. Дослідження процесу формування їх повсякденних практик в останній третині XIX – на початку XX ст. дозволить проаналізувати особливості їх повсякденного життя на всіх етапах його історії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до комплексної наукової теми кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного університету «Актуальні проблеми історії України. Сучасне бачення» (державний реєстраційний номер 0118U003556).

Метою дослідження є комплексне вивчення повсякденного життя працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст.

Реалізація поставленої мети вимагає виконання таких **завдань**:

- визначити ступінь вивченості проблеми, систематизувати джерельну базу дослідження, проаналізувати його теоретико-методологічні засади;
- дослідити історичні умови повсякдення працівників металургійної промисловості України;
- проаналізувати вплив державної політики на повсякденне життя металурга;
- охарактеризувати становище металургійної галузі України в останній третині XIX – на початку XX ст.;
- дослідити соціо-демографічний склад працівників металургійної галузі;
- з'ясувати умови праці на металургійних заводах;
- проаналізувати рівень матеріального забезпечення, в контексті результативності праці металургів;
- охарактеризувати житлові умови та якість харчування працівників металургійних заводів
- проаналізувати соціально-культурний вимір повсякдення металургів;
- з'ясувати рівень медичного обслуговування та доступність освітніх послуг;
- охарактеризувати дозвілєві практики металургів;

- з'ясувати протестні настрої в повсякденні працівників металургійної галузі;
- узагальнити практики повсякденного життя працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст.

Об'єктом дослідження є повсякдення працівників української промисловості. **Предмет дослідження** – повсякденні практики працівників металургійної галузі України в останній третині XIX – на початку XX ст.

Методи дослідження, що ґрунтуються на сучасній теорії пізнання, обрано з урахуванням мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. В дисертаційній роботі простежується комплексне застосування антропологічного, мікроісторичного та системного підходів, загальнонаукових (аналізу і синтезу, індукції та дедукції) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-компаративний, проблемно-хронологічний тощо) методів дослідження.

Наукова новизна дослідження визначається предметом дослідження та полягає в комплексному характері роботи:

вперше:

- визначено теоретико-методологічні засади дослідження повсякдення працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст.;
- здійснено комплексне дослідження повсякдення працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст. як складової частини історії повсякденного буття українців;
- з'ясовано рівень матеріального споживання працівників металургійної галузі;
- проаналізовано вплив державної політики на повсякденне життя металурга;
- актуалізовані матеріали з фондів Центрального державного історичного архіву України, м. Київ, Державного архіву Дніпропетровської

області, Гламорганського архіву в Кардіффі – Glamorgan Archives (Велика Британія), Російського державного історичного архіву, фондів музею історії Маріупольського металургійного комбінату ім. Ілліча та музею історії міста Кам'янське, що дозволило виявити новий фактичний матеріал з теми дослідження повсякденного життя працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст.;

уточнено:

- умови праці на металургійних заводах;
- житлові умови та якість харчування працівників металургійних заводів;

набули подальшого розвитку:

- характеристика металургійної галузі;
- аналіз джерел формування бюджету працівника;
- характеристика рівня медичного обслуговування та доступність освітніх послуг;
- дослідження протестних настроїв середовища металургів;

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його матеріалів, положень та висновків при написанні монографій та узагальнюючих праць з близьких та дотичних тем викладанні курсу історії України, підготовці спецкурсів, поглибленого вивчення історії повсякденного життя населення України, створенні навчальних і методичних посібників. Окремі положення дисертації можуть бути включені в систему підвищення кваліфікації вчителів та викладачів історії з метою привернення уваги до ролі пересічної людини в історії. Матеріали дослідження також можуть бути враховані при формуванні державної соціальної політики в промислових регіонах країни.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним дослідженням, в якому викладено авторський погляд на проблему повсякденного життя працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст. Наукові результати дисертації

належать особисто автору і становлять його внесок у дослідженні історії України.

Апробація результатів дослідження. Фактологічні та методологічні аспекти теми дисертаційної роботи знайшли відображення в наукових доповідях, представлених автором на наукових семінарах кафедри історичних дисциплін, на науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародних: «Дні науки історичного факультету 2017 (до 200-річчя з дня народження М.І.Костомарова)» (м. Київ, 11 травня 2017 р.); «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 19 травня 2017 р.).

всеукраїнських: «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики» (м. Дніпро, 27 листопада 2017 р.); «Майбутній науковець–2017» (м. Сєверодонецьк, 1 грудня 2017 р.); «Україна у світовому історичному просторі» (м. Маріуполь, 21 квітня 2017 р.); «Бахмутська старовина: краєзнавчі дослідження» (м. Бахмут, 27 – 28 лютого –1 березня 2018 р.); «Україна у світовому історичному просторі» (м. Маріуполь, 20 квітня 2018 р.); «Україна у світовому історичному просторі» (м. Маріуполь, 26 квітня 2019 р.).

університетських: «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Маріуполь, 3 лютого 2017 р.); «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Маріуполь, 2 лютого 2018 р.); «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Маріуполь, 1 лютого 2019 р.).

Публікації. Основні положення дослідження знайшли відображення у 15 публікаціях, зокрема: 1 стаття опублікована у періодичному науковому виданні країни ЄС, 3 статті опубліковано у провідних наукових фахових виданнях України з історичних наук, включених до міжнародних наукометричних баз, 11 праць апробаційного характеру опубліковані в збірниках конференцій.

**Список публікацій, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:**

Статті у виданнях країн ЄС:

1. Копань А.В. Культурний вимір повсякденного життя працівників металургійної промисловості України в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. № 10(150), 2019. Р. 4–9.

*Статті в наукових фахових виданнях України, включених до
міжнародних наукометричних баз:*

2. Demchenko A. The industrial injuries in the daily life of workers of the metallurgical industry of Ukraine in the late XIX – early XX centuries. *Skhid*. № 2(160). 2019. Р. 5–10.

3. Демченко А. Харчування працівників металургійних підприємств України наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., в контексті їх повсякденного життя. *Гілея*. Вип. 139 (№12). 2018. С. 13–17.

4. Демченко А.В. Соціальні суперечності на підприємствах металургійної промисловості України в повсякденні робітників-металургів початку ХХ ст. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. Т. 29(68), № 2. 2018. С. 1–5.

Наукові праці апробаційного характеру:

5. Демченко А.В. Купівельні можливості працівників заводів «Нікополь» та «Дніпровський» на початку Першої світової війни: порівняльний аспект. *Дні науки історичного факультету 2017 (до 200-річчя з дня народження М.І.Костомарова) : матеріали X Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених*. Київ, 2017. С. 244–247.

6. Демченко А.В. Страйковий рух робітників Дніпровського заводу в їх повсякденні (січень – квітень 1916 р.). *Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики : Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції*

26-27 травня 2017 р., м. Дніпро. Частина I. Дніпро : СПД «Охотник». 2017. С. 87–89.

7. Демченко А.В. Забезпечення житлом працівників Дніпровського металургійного заводу у с. Кам'янському, в контексті їх повсякдення на початку ХХ ст. *Бахмутська старовина: краєзнавчі дослідження, 2018: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції 27 лютого – 1 березня 2018 р.* Бахмут, 2018. С.170–173

8. Демченко А.В. Законодавство Російської імперії як джерело з історії повсякденного життя неповнолітніх робітників металургійних підприємств України в останній третині ХІХ ст. *Майбутній науковець–2017 : матеріали всеукр. наук.-практ. конф, м. Сєверодонецьк. 1 груд. 2017 р.* Сєверодонецьк : Східноукр. нац. ун-т. ім. В. Даля, 2017. С. 711–712.

9. Демченко А.В. Законодавчі акти 1890-х років як джерело з історії повсякденного життя працівників металургійної промисловості України в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст. *Актуальні проблеми науки та освіти : Збірник матеріалів ХХ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ.* Маріуполь : МДУ, 2018. С. 102–105.

10. Демченко А.В. Матеріальне забезпечення робітників маріупольського заводу «Нікополь» у період Першої світової війни в контексті їх повсякдення. *Україна у світовому історичному просторі : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь. 21 квітня 2017 р.* Маріуполь : МДУ, 2017. С. 153–156.

11. Демченко А.В. Медичне забезпечення працівників металургійної промисловості України наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., в контексті їх повсякдення. *Україна у світовому історичному просторі : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь. 20 квітня 2018 р.* Маріуполь : МДУ, 2018. С.61–63.

12. Демченко А.В. Оплата праці робітників Дніпровського заводу у 1915–1916 рр.: в контексті їх повсякдення. *Чорноморські наукові студії:*

матеріали Третьої міжнародної мультидисциплінарної конференції, м. Одеса, 19 травня 2017 року. Одеса, 2017. С. 164–167.

13. Демченко А.В. Релігія у повсякденному житті металургів України наприкінці ХІХ – на поч. ХХ ст. *Україна у світовому історичному просторі : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Маріуполь. 26 квітня 2019 р.* Маріуполь : МДУ, 2019. С. 153–156

14. Демченко А.В. Рівень виробничого травматизму, як складова повсякденного життя металургів України у 1893 – 1903 рр. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів ХХІ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ.* Маріуполь : МДУ, 2019. С. 110–111.

15. Історія повсякдення: теоретико-методологічні засади. *Актуальні проблеми освіти та науки: зб. матеріалів ХІХ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ.* Маріуполь : МДУ, 2017. С. 99–101.

Таким чином, результати дисертації опубліковано достатньої повно.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових публікації дисертантки та довідки про наявність запозичень з інших документів (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Unicheck.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Обсяг та структура дисертації. Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, дванадцяти підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (601 позиція) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, з них основного тексту – 166 сторінок.

Характеристика особистості здобувача. Копань Анастасія Вячеславівна народилась 4 січня 1992 року в м. Дніпродзержинськ. У 2015 році закінчила Маріупольський державний університет та отримала диплом магістра з відзнакою за спеціальністю «Історія». З 1 вересня 2016 року

по теперішній час є аспіранткою кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного університету. З жовтня 2019 р. працює вчителем історії Маріупольського навчально-виховного комплексу «Ліцей-школа №48».

Володіє українською, російською, англійською мовами.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Рецензенти рекомендують:

Прийняти дисертацію Копань А.В. на тему: «Повсякденне життя працівників металургійної промисловості України в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст.» до захисту.

У результаті попередньої експертизи дисертації Копань А.В. і повноти публікації основних результатів дослідження, –

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Копань Анастасії Вячеславівни на тему: «Повсякденне життя працівників металургійної промисловості України в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст.».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Копань А.В. відповідає спеціальності 032 Історія та археологія та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 283), пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Копань А.В. на тему: «Повсякденне життя працівників металургійної промисловості України в останній третині XIX – на початку XX ст.» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Рецензенти:

Доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин
Маріупольського державного університету

 В. Ф. Лисак

Кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних відносин
Маріупольського державного університету

 С. П. Пахоменко

Особистий підпис	<u>Лисак В.Ф.,</u>
	<u>Пахоменко С.П.</u> засвідчує
Начальник загального відділу	<u>С. П. Пахоменко</u>

06.03.2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ